

व्यवसाय अभ्यासक्रमांची निवड भाग ३

प्रा. दीपक ताटपुजे, सातारा.

व्यवसाय सुरू करण्याच्या दृष्टीने युवकांनी विचार करताना प्रामुख्याने प्रमुख दोन प्राथमिक गोष्टींचा विचार करणे आवश्यक आहे. व्यवसाय शिक्षण आणि स्वयंरोजगार - प्रशिक्षण (उद्योजकता प्रशिक्षण) या उद्योजकीय नाण्याच्या दोन बाजू आहेत. व्यवसायासाठी आवश्यक असणारे तांत्रिक शिक्षण या उद्योजकास उत्पादीत मालाच्या किंवा सेवा उद्योगाच्या गुणवत्तेस पुरक असते. स्पर्धात्मक युगात कोणताही उत्पादीत माल अथवा सेवा गुणवत्तेशिवाय बाजारपेठेत टिकू शकणार नाही. या गुणवत्तेसाठी “गुणवत्ता निकषांचे पालन” (क्वालिटी कंट्रोल) या व्यवस्थापन विषयाच्या पूर्वी प्राथमिक तांत्रिक ज्ञानाची गरज आणि ही फक्त व्यवसायाचे शिक्षणच पूर्ण करू शकते. ज्या व्यावसायाची तांत्रिक बाजू उद्योजकाकडे परिपूर्ण असेल असेच उद्योजक उत्पादित माल-प्रक्रियेमधील अडचणींचे निवारण करून त्यावर यशस्वीपणे मात करू शकतात.

आपल्या व्यक्तिगत व्यवसायाच्या आवडीबरोबरच बाजारपेठेची निकड लक्षात घेऊन त्यानुसार व्यवसायाचे पुरक क्षेत्रांमध्ये रूपांतर करून कालपरत्वे आवश्यक वाटणारे निर्णय आणि कालानुरूप बदलण्याची मानसिक स्थिती तयार करण्याचे महत्वाचे कार्य उद्योजकता प्रशिक्षण करते. याबरोबरच अनेक शासकीय योजना, कर्ज योजना, भांडवल उभारणी, व्यवसाय विषयक कायदे, बाजारपेठ सर्वेक्षण, बाजारपेठ संधी-शोधन, प्रकल्प अहवाल, उद्योग व्यवस्थापनाच्या विविध शाखा आणि त्यांचे महत्व आदींचा समावेश असणारे “उद्योजकता प्रशिक्षण” हे त्या युवकाच्या “उद्योजकीय व्यक्तिमत्वाचा विकास” करणारे असते.

व्यावसायिक शिक्षणातून आवश्यक कौशल्य प्राप्त केल्यानंतर स्वयंरोजगार आणि उद्योजकता प्रशिक्षण घेऊन उद्योग सुरू करण्यापूर्वी तसेच उद्योग सुरू करण्यासाठी कार्यरत राहणे शक्य होते. शास्त्रशुद्ध उद्योजकता प्रशिक्षणामुळे, उद्योजकता व्यवसायाची उभारणी तसेच व्यवसायाच्या चढ-उतार टप्प्यांमध्ये आवश्यक असणाऱ्या निर्णय क्षमतेसाठी अत्यावश्यक दृष्टी प्राप्त होऊ शकते.

संगणक अभ्यासक्रम निवड

संगणक क्षेत्रामध्ये अनेक प्रकारचे अभ्यासक्रम समाविष्ट आहेत. संगणक अभ्यासक्रमाची निवड करतानासुद्धा अनेक गोष्टींची माहिती असणे आवश्यक आहे. सर्वसाधारणपणे संगणक अभ्यासक्रम हे पदवी परीक्षेनंतर उपलब्ध आहेत. त्यामुळे पदवीपर्यंतच्या शिक्षणाचा उपयोग संगणक अभ्यासक्रमात होणे आवश्यक ठरते. उदा. वाणिज्य व्यवस्थापन शाखेमधील पदवीधारकांनी संगणक व्यवस्थापनाचेच (कॉम्प्यूटर मॅनेजमेंट) पदविका (D.C.M.), पदव्युत्तर (M.C.M.) अभ्यासक्रम निवडावेत. त्याचप्रमाणे अभियांत्रिकी पदवी, पदविकाधारकांनी संगणकमधील हार्डवेअर इंजिनिअरींग, कॉम्प्यूटर ॲप्लीकेशन्स (D.C.A., M.C.A.) या अभ्यासक्रमांची निवड करणे त्यांच्या उपलब्ध ज्ञानाशी सुसंगत ठरेल. तसेच शास्त्र शाखेच्या विद्यार्थ्यांनी कॉम्प्यूटर सायन्स (D.C.S., M.C.S.) यांसारखे अभ्यासक्रम निवडावेत. अशा प्रकारे केलेली अभ्यासक्रमाची निवड विद्यार्थ्यांच्या ज्ञानाशी सुसंगत ठरून अभ्यासक्रमामध्ये यश प्राप्त करू शकतात.

अनेक पदवीधर तसेच पदविका अभियंते व्यवस्थापक या पदावर कामाची संधी प्राप्त व्हावी, यासाठी कार्यरत

असतात. अशांसाठी त्या त्या विषयांमधील व्यवस्थापन अभ्यासक्रम आज अनेक विद्यापीठांतून चालवले जातात. उदा. प्रॉडक्शन इंजिनिअरींग क्षेत्रातील शिक्षितांना प्रॉडक्शन मॅनेजमेंटमधील पदविका (D.P.M.) अभ्यासक्रम तसेच स्थापत्य अभियांत्रिकी क्षेत्रातील शिक्षितांना कन्स्ट्रक्शन मॅनेजमेंट पदविका (D.C.M.) आदी.

व्यावसायिक अभ्यासक्रमांची निवड करताना एका विशिष्ट शाखेसाठी असणारी उपलब्धता आणि तदनुषंगिक अन्य शाखांचा विकास आणि शैक्षणिक संधी, रोजगार उपलब्धता यांचा एकत्रित अभ्यास करून निर्णय घेण्याचे आव्हान पालक-विद्यार्थीवर्गाने घेतल्यास पुढील आयुष्यात नवयुवक आत्मविश्वासाने पुढे पाऊल टाकून वाटचाल करण्यात यशस्वी होतील.